

התיאוריה הקלייניאנית על הכותבים, גם כאלה שאינם מוכרים כקלייניאניים. השפעה רבה ניכרת גם לכתיבתם התיאורטית והקלינית של ממשיכי קליין ובעיקר, ג'ון שטיינר, רון בריטון והרברט רוזנפלד, שמצוטטים יחסית הרבה בספר.

כל הפרקים כוללים דוגמאות קליניות די מפורטות, מה שמאפשר לנוע מן הרמה התיאורטית לזו הקלינית ובחזרה. לכן הקריאה בספר עבור מי שמטפל בגישה פסיכואנליטית היא קרובה לחוויה בחדר, גם כשהרעיון התיאורטי מורכב יותר. בחלק מהדוגמאות הקליניות יש גם ניסיון להתמודד עם מכשולים טכניים, המתעוררים במהלך כל אנליזה, סביב setting, תשלום, התנגדות להעמקה בעולם הפנימי וכו'. בספר מוצגת חקירת הקשרים שבין חלימה לחשיבה ו"של האופן שבו עשויים חלומות לשמש כרמזיו הטובים ביותר של האנליטיקאי באשר למצבם הנפשי של מטופליו" (עמ' 1). כל פרק עוסק בכך מזווית שונה, אולם יש מרכיבים משותפים: יצירת חיבור בין חלומות להעברה וחקירה של תהליך ההסמלה. זאת מתוך התפיסה שהחשיבה מבוססת על היכולת להסמלה, מה שמאפשר הבנה מעמיקה יותר גם של התהליך האנליטי עצמו.

במבוא מוצגת תחילה נקודת המבט הקלאסית, כפי שפרויד ניסח בספרו, "פירוש החלום" שפורסם ב-1900. פרויד הצביע על כללי היסוד המנחים את עבודת החלום: התקה, עיבוי, ייצוג בתמונה ועיבוד שניוני. ההתקה מאפשרת הסוואת רגשות שקשה לשאת כלפי האובייקט המקורי והפניות כלפי אובייקט אחר. העיבוי הוא מצב בו מחשבות סותרות נצמדות האחת לשנייה ואף מתאחדות, כדי לא לחוש את הסתירה ביניהן. גם ההתקה וגם העיבוי נועדו למנוע שמחשבות בלתי נסבלות יפרצו למודע. לכן התוכן הגלוי של החלום מצומצם יותר ביחס לתוכן הסמוי. פרלברג מציעה לחשוב על מנגנון ההתקה כמטונימיה ועל העיבוי כמטאפורה. היבט נוסף של עבודת החלום קשור לכך שהחלומות מייצגים מילים בתמונות, וכן שהחלום ינסה להוסיף לחלום עיבוד שניוני, שיתבטא בניסיון לסדר, לעבד ולבסס קשרים בין מרכיבי החלום כדי לתת לו משמעות. בהקשר הפסיכואנליטי מתלווה מלאכת הפירוש לעבודה הטבעית של החלום. התוכן הגלוי של החלום נחשף דרך מה שהחלום זוכר ומספר, ואילו התוכן הסמוי נחשף בתהליך הפירוש והוא שמאפשר להכיר במשמעות ובפשר החלום. תהליך הפירוש מאפשר גישה למשאלה, המבוטאת בחלום, ואת הצורה המיוחלת למילוי המשאלה כפי שהחלום מדמין זאת. החלום כולל גם את שיירי היום שקדם לו, ולפי פרויד אלה המקושרים למשאלה ילדית, יבואו לידי ביטוי בחלום. תהליך הפירוש, גם כשנראה שמשמעות החלום לכאורה מובנת מהתוכן הגלוי, מתבסס על אסוציאציות חופשיות שבעזרתן נחשפים התכנים שהוסוו ממודעות החולם. יש לזכור שהתוכן הסמוי נרחב ומשמעותי יותר מהתוכן הגלוי.

כאן המקום לציין מתח מסוים שקיים בבואנו להבין חלום. ב-1914 הוסיף פרויד לספרו "פירוש החלום" חלק שהוקדש

משמח ומרשים לראות, למרות הימים הקשים המתמשכים האלה, עד כמה הפעילות בארץ סביב כתיבת או תרגום ספרים לעברית והוצאתם לאור מתמידה ואיננה נפסקת, ואף מתעצמת.

לכן הקדשתי הפעם את מדור ביקורת ספרים, הן את ארבע הסקירות שבו והן את ספרים ש'הגיעו למערכת', לספרים שיצאו בעברית בישראל בשנה האחרונה.

קריאה טובה ומעניינת,

עפרה אשל, עורכת המדור

רוזיני ג'וזף-פרלברג (עורכת)

חלימה וחשיבה

תרגום: אליה אסייג

עריכה מדעית: איתמר לוי

תל-אביב: תולעת ספרים, 2024.

130 עמ'.

הדר קמפינסקי שוייצר¹

ספר זה, שתורגם לאחרונה לעברית, הוא במקור חלק מסידרת הספרים "רעיונות פסיכואנליטיים". זוהי סידרה המאגדת הרצאות ופרקים שנכתבו בידי אנליטיקאים חברי החברה הפסיכואנליטית הבריטית, כדי ליצור חיבור בין רעיונות פסיכואנליטיים כפי שנתפסו בעבר לרעיונות עכשוויים, ומכאן לחשוב גם על עתידם של רעיונות אלה.

הספר שלפנינו כולל היבטים שונים להבנה ולפירוש של חלומות, תוך בחינת הקשרים בין חלימה לחשיבה. ג'וזף-פרלברג מציינת במבוא כי הוא מבוסס על הרצאות וסמינרים, שניתנו בנושא זה לאנשי מקצוע במסגרות שונות. הוא כולל שישה פרקים שנכתבו כולם בידי אנליטיקאים מהחברה הפסיכואנליטית הבריטית, המזוהים עם אסכולות תיאורטיות שונות ומגוונות (סודרה, סדלק, פלנדרס, קוהון ופונגי). במהלך הקריאה התבהר לי עד כמה נרחבת, בחברה הפסיכואנליטית הבריטית, השפעת

¹ מוכן תל-אביב לפסיכואנליזה בת זמננו.

hadarkem@gmail.com

* The Psychoanalytic Ideas Series, Routledge.

<https://www.routledge.com/The-Psychoanalytic-Ideas-Series/book-series/KARNPSYI>

החוויות הפנימיות של המטופל מובאות לטיפול וחיות בהעברה. במקרים אלה החלומות אינם מבקשים פירוש, אלא "הם פעולות הדורשת תגובה או הימנעות מתגובה" (עמ' 81).

מרכיב שלישי עכשווי בתפיסת החלום עוסק בהעברה ובהעברה-נגדית. כאן הכוונה לתשומת הלב של האנליטיקאי לחוויה שלו בחדר כמצע מהותי להבנתו את החלום של המטופל. הדגש הוא על הבנת יחסי העברה ובמיוחד מודגשת יכולת האנליטיקאי לקבל לתוכו את ההשלכות של המטופל, החיוביות והשליליות, תוך עיבוד חוזר ונשנה של הדחף הטבעי להחזיר היבטים אלה למטופל עצמו. יכולת המרת רגשות שהושלכו לתוכו למחשבות שניתן לשאתן ואף לייצגן עומדת בבסיס תהליך פירוש החלום. מכאן, שכשמקשיבים לתוכן החלום ולצורה שבה הוא מובא בפגישה יש לשים לב גם להיבטים הקשורים ליחסי ההעברה.

בפרק השני "מרחב החלום והעברה נגדית" (עמ' 35-50), ויקטור סדלק מדגיש, בעקבות ברטרם לוין, את הרעיון שניתן להשוות בין חווית החלום לחווית המטופל בשעה האנליטית. כלומר, יש יכולות של האני המעורבות בחלימה ובפגישה אנליטית. כמו כן, בשני המצבים יש גורמים זהים המובילים לחוסר יכולת להשתמש במצבים אלה באופן יצירתי. האנליזה יכולה לקדם את אפשרות המטופל לחלום באופן יצירתי, וזה מוביל לשינוי ביחסי ההעברה. סדלק מתמקד במאמרו במה שהוא מכנה השימוש היצירתי בחלום, ומקשר בין יכולת המטופל ליצור חלום לבין מצב ההעברה-הנגדית של האנליטיקאי. הוא טוען שקיים קשר בין "יכולתו או אי יכולתו של המטופל ליצור חלום על סוגייה רגשית עכשווית לבין רמת המסוגלות של האנליטיקאי לעבד את אותה הסוגייה בהעברה-הנגדית" (עמ' 37). יתרה מכך ישנם מצבים בהם המטופל יעורר בעזרת הזדהות-השלכתית את הקושי שלו עצמו בתוך האנליטיקאי, קושי שאותו לא הצליח לחלום, יחווה האנליטיקאי ויחוש שהוא עלול 'להידחף' לפעולה. סדלק מגבה את רעיונותיו בדוגמאות קליניות מרתקות. הוא רואה בחלום חלק מתקדם בתהליך העיבוד של סוגייה רגשית מסוימת בחיי המטופל. כלומר היכולת לחלום באופן יצירתי היא הישג התפתחותי ותלויה גם ביכולת האנליטיקאי לעבד את החלקים המושלכים לתוכו. כשעדיין אין יכולת לחלום באופן יצירתי, המטופל יפנה למימוש בפעולה, סומטיזציה והשלכה. לעתים האנליטיקאי, המעבד את החומרים שהושלכו, ימצא עצמו חולם ונעזר בחלומות-שלו כחלק מתהליך העיבוד, ההבנה והניסוח של מה שקורה למטופל, במונחים סימבוליים ולא בפעולות. המטרה באנליזה לכן היא להפוך בעיות, דילמות וקשיים רגשיים מדברים שחייבים לחזור עליהם או להשליך אותם "לבעיות אשר ניתן להרגיש, לחשוב ולחלום אותן" (עמ' 48).

פרק נוסף שמהווה, לדעתי, ראייה חדשה ורעננה על חלימה וחשיבה הוא הפרק הרביעי "חלומות, הידלדלות ביכולת ההסמלה ושאלת 'האחר'" מאת גרגוריו קוהון (עמ' 69-86).

לסמלים. סמלים אוניברסליים משותפים לבני תרבות מסוימת, מתבטאים במיתוסים, בדת ודרך הפולקלור, וחלקם אף משותפים לבני האדם באשר הם. אולם בטיפול חשוב בתהליך הפירוש לחשוף את המשמעות של סמל מסוים, גם אם אוניברסלי, עבור המטופל המסוים. הפסיכואנליטיקאי מנסה לשלב, אם כן, בהבנת ההסמלה בין החלק האוניברסלי לזה הפרטי.

בהיותו תהליך ראשוני, חלים על החלום העקרונות והמרכיבים של הלא-מודע: היעדר שלילה, היעדר זמן כרונולוגי, חוסר המשכיות ועיסוק בתכנים ראשוניים (גוף האדם, הורים, ילדים, אחים, כניסה לגוף האם וכו'). פרויד הניח שלא ניתן לפרש את החלום במלאות, כי תמיד יהיה היבט בלתי נגיש, שאותו כינה ה"טבור", המקשר לתוכן לא-מודע. עבודות מאוחרות יותר של אנליטיקאים בחברה הפסיכואנליטית הבריטית פיתחו את הרעיון שחלימה עשויה לשקף יכולת ליצור מרחב מנטלי מסוים, והיא תוצאת תהליך התפתחותי המתרחש בסביבה מכילה (בדומה ליכולת של האם לחוש את מצבו הנפשי של תינוקה). החלום יכול כמובן להיות גם בשימוש החלק ההגנתי בנפש. לכן חשוב לשים לב בטיפול גם למה שמעבר לתוכן החלום, כלומר לעיתוי שבו הוא מסופר, לצורה בה הוא מסופר, ולתפקידו ביחסים בחדר.

נקודת המבט העכשווית על חלימה מקשרת אותה להתפתחות יכולת ההסמלה ולחשיבה דרך שלושה מרכיבים, בנוסף לתפיסה הפרוידיאנית.

הראשון – כולל התייחסות למרחב החלום כמרחב מעבר ומרחב מנטלי. במרחב מעבר הכוונה לחיבור בין המציאות הפנימית לחיצונית על-ידי יצירת סמלים. מרחב מנטלי נוצר ומתקיים בעזרת פונקציית ההכלה האמהית את המחשבות והרגשות של התינוק. מכאן ש"בחלום מושג המרחב מציין את המקום שבו היה האובייקט האבוד, או את המרחב שבו הייתה בעבר צורה כלשהי של רגש" (עמ' 7). המרחב המנטלי ניתן לייצוג באמצעות מחשבות. ביון קושר בין התפתחות מרחב מנטלי להתפתחות החשיבה. תהליך ההסמלה קשור, הן למרחב המנטלי הנוצר מהפונקציה המכילה של האם והן מקיומו של מרחב מעבר.

מרכיב שני עכשווי – מבקש לחקור את הקשר שבין חלומות לביטוי בפעולה (acting out) ולהסמלה. כאן הכוונה בעיקר למטופלים שיכולת ההסמלה שלהם לקויה והם נוטים לבטא את רגשותיהם בפעולה. במקרים אלה עצם הבאת חלום בפגישה עשויה להיות צורה של ביטוי בפעולה (הפרק רביעי עוסק בכך) או שהחלום מבטא את השימוון השורר בעולם הפנימי, או שהוא חסר ייצוגים סימבוליים (הפרק החמישי עוסק בכך). מדובר כאן על מצבים בהם במקום ביטויים סמליים של רגשות או מחשבות, המטופל משחזר צורות מוקדמות של קשר והתייחסות לאובייקט. מצבים אלה סוחפים לא פעם את האנליטיקאי ל-acting out במקום לחשיבה ולפירוש.

בפרק החמישי "חלומותיהם של מטופלים גבוליים" (עמ' 87-104) העוסק במטופלים בעלי יכולת נמוכה לרפלקציה, מתייחס פיטר פונגי לכך שחלומות הם שאריות של רפלקציה עצמית מוקדמת, פרימיטיבית, שקדמה התפתחותית למודעות עצמית מלאה, "נארטיב החלום הוא תיאור של המערך התוך-נפשי שרשמה הנפש הפרימיטיבית בדרך המסתגלת ביותר שהתאפשרה לה במסגרת יכולותיה המוגבלות" (עמ' 87). פונגי סבור שחלומות לא מייצגים רק משאלה ליבידינלית או תוקפנית לא-מודעת, אלא מתייחסים גם להסתגלות בחיי היום-יום. בדומה לסדלק, גם פונגי מתייחס להיבט ההעברה שבחלום ולכך ש"חלומות אינם מיוצרים בחלל ריק, הם מושפעים מנוכחותו של האנליטיקאי" (עמ' 88). הוא מציין שכך נוצרים חלומות יונגיאניים, פרוידיאניים או קליינאניים טיפוסיים. חלומות באנליזה במטופלים נורוטיים נהפכים במהרה לחלק מהנארטיב הנבנה בקשר הטיפולי ויקבלו משמעות בעלת ערך.

לעומתם, מטופלים בעלי יכולת רפלקטיבית נמוכה אינם נשכרים ממנטליזציה ומעיבוד שינוי של חלומותיהם. בנוסף, פונגי מציין שבמטופלים אלה יש לחלומות מאפיינים ייחודיים, בעיקר: שכיחות גבוהה של אובייקטים לא אנושיים, ייחוס מצבים מנטליים לבעלי חיים מסוג זוחלים, תולעים וחסרי חוליות, מרכיבי החלום קרובים לפני השטח ומתקיימים ברובד של התוכן הגלוי ובעלי ערך רגשי סובייקטיבי רב, החלומות נחווים כמציאות רק מעצם העובדה שהמטופל חשב אותם. לכן יתפסו את החלום כנבואי או כמייצג אך ורק את היום-יום, ללא יכולת לראות אותו כייצוג או סמל. המטופל מנסה לתאר בעזרת החלום את האופן שבו הוא חווה את רגשותיו ואת מחשבותיו, גם אם אינו מסוגל להתעשר מעיבוד נוסף של החלום. יתרה מכך, "עצם הפירוש עלול להיות מתועב בעיני מטופלים אלה – החלום הוא מה שהוא. לא יעלה על הדעת כי הוא מייצג דבר מה אחר" (עמ' 91).

פונגי מדגיש את ההכרח של האנליטיקאי לזהות את היכולת הסימבולית של המטופל המספר לו את חלומו. כשהאנליטיקאי רואה בחומר הקיים יותר ממה שקיים בו ברובד הגלוי, הוא עלול למעשה לאבד את המטופל הגבולי, זה שבעצמו אינו מסוגל לעיבוד מנטלי ולהסמלה.

בפרק השישי, "החלום כ'אורקל': העבר והעתיד בהווה" (עמ' 105-124), רוזיני ג'וזף-פרלברג מציינת שלעתים החלומות הראשונים שמופיעים באנליזה צופים את התפתחותה העתידית, והבנת החלום תלך ותתגבש במהלך האנליזה, ומשמעותו תתרחב ותעמיק רק בדיעבד. גם היא נוטה לייחס חשיבות לחוויה בחדר כשהמטופל מספר את החלום, "הבנתם [של החלומות] אינה נגזרת רק מפענוח המשמעות הטמונה בהם, אלא גם מן החוויה שהם מעוררים, הן במטופל הן באנליטיקאי" (עמ' 106). פרלברג מייחסת חשיבות רבה להבנת חוויה זו לעומק, על המשמעות שהיא נושאת בחובה, וטוענת שבמהלך האנליזה יחול שינוי באיכות החלומות של המטופל ושימוש שהוא עושה בהם.

בפרק זה קוהון טוען שניתן להתייחס כמעט לכל פעולה המפריעה לטיפול כביטוי בפעולה. הוא מבקש להגדיר פעולות מסוימות כביטוי בפעולה המבקש להרחיק את המטופל מהאמת ומהמודעות לעולמו הפנימי. קוהון בוחן את הפעולה לפי: הזיקה שבין הפעולה להעברה, האם הפעולה מתקיפה את ה"setting" או את האפשרות להגיע לתובנה, וכן המניע הלא-מודע שמאחורי הפעולה. בעוד הדיווח על חלומות באנליזה מאפשר לזוג האנליטי הבנה מעמיקה יותר, הרי ביטוי בפעולה מגן על אי-הידיעה. "אם ביטוי בפעולה הוא הכבשה השחורה של הטיפול הפסיכואנליטי או החלומות, מן הראשית, היו יקירי הפסיכואנליטיקאים" (עמ' 70).

כשהמטופל מספר חלום או מבינים זאת כייצוג סמלי של משאלות, טראומות וקונפליקטים, וכן כניסיון לתקשר לאנליטיקאי את חרדתו. קוהון מתמקד בפרק זה במטופלים שחשים מאוימים מן השיטה הפסיכואנליטית עצמה ונוטים לביטוי בפעולה, מטופלים שמתקשים לשאת כאב נפשי, חשים לא מובנים על-ידי האנליטיקאי, ולא מגלים תשוקה להבין את עצמם. עבורם, הבנה שקולה להתפרקות ולמוות. קוהון מתבסס כאן על מאמרים מוכרים של שטיינר, בריטון ורוזנפלד, שעוסקים במטופלים שעבורם פירושים לא מביאים הקלה, ולעתים אף מעוררים תגובות תוקפניות, וטוען שבמקרים אלה הבנת החלומות, בדומה לפליטות פה או לכל ביטוי אחר של הלא-מודע, יכולה להיות רלוונטית למטופל רק אם היא מעניקה לו סיפוק נרקסיסטי. התובנה, גילוי הלא-מודע, נמדדים לפי המידה שבה הם מספקים עונג נרקסיסטי. כל פירוש אודות צורכי המטופל ונזקקותו מייצג התקפה על שלמות העצמי. לכן פירוש החלום כביטוי של משאלה ילדית כזו או אחרת יוביל להתנגדות רבה.

במקרים כאלה, לא פעם "מטופלים משתמשים בחלומות ככתחבולה, כדרך לפתות את האנליטיקאי או לכפות עליו להתעלם ממשו, להסיט את תשומת ליבו מדבר מה אחר המתרחש בפגישה (עמ' 81). החלומות אז הם ביטוי בפעולה. המטופל משתמש בחלומות כדי שייכילו חלקים שלו-עצמו, ולא כדי להכיר את עצמו, כשם שהוא משתמש באחרים להכלת חלקיו בעזרת הזדהות-השלכתית. המטופל משתמש באנליטיקאי לצרכיו, אך לא ככלי לעיבוד וליצירת תובנה.

קוהון מתייחס למטופלים שיכולת ההסמלה שלהם לא מפותחת דיה והם מתקשים ביצירת שותפות אנליטית, שתתבסס על הרצון להבין ולהתפתח, ויוצרים במקומה שותפות נרקסיסטית בה ל'אחר' מיועד תפקיד ספציפי של התפעלות והכרה, אך לא יצירת פירוש או תובנה. הוא מציין שהתנגדות המטופל במקרים אלה אינה לקבל את המשמעות של החלומות, הסימפטומים ופליטות הפה, אלא עליו "לדחות את האפשרות לחוות שינוי" (עמ' 83). העצמי הגרנדיוזי, שמבקש להיסמך על עצמו ולהשתמש במטופל לצרכים שונים נבנה "במחיר הידלדלות ביכולת ההסמלה" (עמ' 83).

ואחורה ביניהם. בקריאה השנייה, שכמו פורקה והורכבה מחדש בדומה לתערוכה, התגלתה בפניי חוויה אחרת וכנגזרת שלה גם התבוננות חדשה. אגיע אליה בהמשך.

זהו לא ספר ש'בולעים', אלא כזה המחכה לצד כורסת הקליניקה (או כל כורסא אחרת, שכן הספר יכול לתרום גם לקוראים שאינם מטפלים), וקוראים בו קטעים קטעים, מניחים ושבבים אליו, בסדר כרונולוגי או ללא סדר כלשהו. אז אפשר לגלות בו אוצרות שְבֻעֵיִים שווה לנדוד בו. הרגשתי מועשרת מהזיווג המרענן בין פיליפס לטיילור, אנליטיקאי והיסטוריונית, גבר ואשה, כמו גם מהקדמה מלאה בכל טוב של המתרגמת והעורכת המדעית אילת רו, שאף כתבה אחרית דבר, ומתרומתו הייחודית כרגיל של עמית פכלר באחרית דבר משלו, החותמת את הספר.

יחד עם זאת, לפרקים התעייפתי מנדיבות הספר שהפכה לגודש, ולא פעם הרגשתי הולכת לאיבוד במרחבי הפילוסופיה. על אף שבאופן פרדוקסלי זהו כנראה דווקא חלק מסוד קסמו: האפשרות לעתים להיאבד בו ולהימצא (או שלא), להעלות שאלות, סתירות, אפשרויות חדשות למחשבה, או במילותיו של אלמוג בהר (4):

"לזהות כיצד גם לבי מתרחב
בהיריון משלוי".

האם אכן מדובר ב"היריון של הלב"? מהו בעצם היריון של הלב לפי הכותבים? אנסה לברר עם עצמי ואיתכם. הספר "על רוחב הלב" יצא לאור בתרגומו לעברית בסמוך להוצאתו לאור של "פסיכואנליזה של הרוע", ספרה של הפסיכואנליטיקאית מרית גורן (5). גאות הרוע של השבעה באוקטובר הולידה גל נדיבות שלנו כעם. שני ספרים אלה יחד, בשיתוף פעולה בלתי מתוכנן ביניהם, כמו ידעו להגיע לפתחנו בעיצומו של אסון כמותו לא ידענו: כשאנו חטופים בארצנו, והלבבות שלנו חטופים בעזה יחד עם החטופים ומשפחותיהם, ואולי יואילו בהולדת-ם להזין אותנו בהעמקה במחוזות הנדיבות מצד אחד, והרוע מצד שני. אנסה תוך כדי תנועה, לענות על השאלה, האם אכן מדובר בשני צדדים? או שמא בשני היבטים נפשיים הכרוכים זה בזה, ושלעיתים אף מהווים תחפושת זה לזה?

אקדים ואומר שכל פרק נכתב למיטב הבנתי בידי אחד מהכותבים, ואילת רו מתייחסת לכך בהקדמתה. מי שהבחנה זו חשובה לו, יוכל למצוא את דרכו במקרא המפה שאילת רו משרטטת בהירות ובתבונה, אולם אני אנדוד בין הפרקים בהתייחסות לכותבים כצמד, כמעין Combined-object*, או במילים פשוטות: כשאחד ועוד אחת שווים ליותר משניים.

אשתמש במילותיה המדויקות של ג'וזף-פרלברג כדי לחזור ולהדגיש את המרכיבים שנוספו במהלך השנים לגישת פרויד לחלום: החלומות הם ביטוי למצבו הנפשי של המטופל בהווה, קיימת זיקה בין חלומות להעברה ולתהליך האנליטי, אנו עוסקים לא רק בתוכן של החלום, אלא בחוויה שהוא מעורר אצל המטופל ואצל האנליטיקאי.

ברוח דומה אומר לסיום: תוכנו של הספר מעולה, החוויה בעת הקריאה מהנה ומעוררת תקווה. מצד אחד, משנתו של פרויד חיה וקיימת, ומצד שני, ממשיכיו השונים מעשירים מאוד את הבנתנו מהו חלום, למה הוא מיועד וכיצד להתייחס אליו באנליזה.

אדם פיליפס, ברברה טיילור על רוחב הלב

ירושלים: כרמל, ידיעות ספרים/סדרת פגישות, 2024, 140 עמ'.

שני להבי אליאלי¹

"כָּל דָּבָר מִשְׁתַּלֵּם / בְּתַנְאֵי שֶׁהִנְפֵּשׁ אֵינָה קִטְנָה מְדִי"

(פרננדו פסואה) (1)

ב1930 כותב פרויד ב"תרבות ללא נחת" (2): "אדם לאדם זאב", [ושואל]: "מי ימצא עוז בנפשו לכפור בקביעה זו?". נראה שאדם פיליפס וברברה טיילור, בשיתוף הפעולה הפורה ביניהם בספרם "על רוחב הלב", מְעִיזִים גם מְעִיזִים.

אך בטרם אצלול למעמקי העוז המתבטא בספרם, בו הם פורסים בפני הקורא את מורכבותו הפרדוקסלית של רוחב הלב, אתייחס למסע שלי בדרכי אל אשר על ליבם, בשתי קריאות שקראתי לשם סקירה זו כמו גם לשם הרחבת לבי שלי, ובתקווה גם שלכם הקוראים.

לפני כשנתיים ביקרתי במוזיאון תל-אביב לאמנות בתערוכה "לצלם ולשכוח" (3) – פרי שיתוף פעולה יצירתי נוסף, בין האמן-צלם מיכה בר-עם והקולנוען רן טל. המפגש הביך-דורי ביניהם הוליד סרט תעודה שכולו עשוי מצילומי סטילס המופיעים בזה אחר זה, על רקע שיחותיהם המרגשות. הסרט פורק לגורמיו והורכב מחדש למיצב רב-ערוצי המאפשר תנועה חופשית בין פרקי החיים של המצלמה. בקומפוזיציה זו של סרט ללא תנועה שפורק לקטעים, מפיחים הצופים עצמם תנועה חדשה במבנה מוסכם תוך הסתובבות חופשית בחלל. ביקרתי בתערוכה פעמיים, ובכל פעם נדדתי אחרת בין הקטעים המצולמים, שוכחת את הביקור הקודם וגם נזכרת, ומגלה זוויות מפתיעות. כשקראתי את הספר "על רוחב הלב" שמתי לב שבפעם השנייה קראתי בו לא לפי סדר הפרקים, אלא בתנועה קדימה

* אובייקט משולב: אובייקט פנטסטי המורכב מהזוג הבראשיתי ההורי והפנתו.

¹ החברה הפסיכואנליטית בישראל. elielishani@gmail.com